

УДК 316

ORCID.ORG/ 0000-0003-2986-9765

ORCID.ORG/0009-0002-8532-7434

А. Г. Стадник

А. М. Лісовська

ОРГАНІЗАЦІЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО ІНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМУ В ГРОМАДІ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Статтю присвячено проблемі організації безбар'єрного інклюзивного туризму органами місцевого самоврядування під час воєнних та післявоєнних дій. Описуються рекомендації для вдалого створення безбар'єрності в громадах, що також може бути засобом для відволікання від постійних обстрілів під час війни.

Стаття починається з діагностики кількості людей з інвалідністю у країні та аналізу джерел, до яких увійшли розробки проєкту Першої Леді щодо безбар'єрності. Описано витрати за зруйновані об'єкти інфраструктури, що були спричинені воєнними діями. Завдяки вивченню джерел було розписано поняття «безбар'єрність». Обґрунтовано поняття доступного простору та універсального дизайну, також наведено приклади, що відрізняють ці два поняття. Проаналізовано принципи, які бажані для організації безбар'єрності в громаді. Після розуміння організації доступності впливає інклюзивний туризм, як можливість для розвитку туристичної складової громади та для збільшення привабливості. Обґрунтовано термін «інклюзивний туризм» і його основні фактори, а також відмінності, що відокремлюють даний вид туризму. Описано негативні риси організації інклюзивного туризму. Наведено приклади реалізації планів щодо безбар'єрності в різних сферах роботи органів місцевого самоврядування, у які входить безпека, технічне та архітектурне облаштування, обговорення інклюзивного туризму разом з представниками, що мають інвалідність, рекламні поширення, можливість рентабельності. Також виділено момент щодо потреби в навчанні та підвищенні кваліфікації працівників у сфері безбар'єрності. Прописано, що державі необхідно змінити підхід до роботи з людьми з інвалідністю. Під кінець визначено, що організація безбар'єрного інклюзивного туризму неможлива без залучення різних спеціалістів, тому потребує лише комплексного втручання.

Ключові слова: безбар'єрність, універсальний дизайн, доступність, інклюзія, інклюзивний туризм.

DOI 10.34079/2226-2830-2024-14-27-141-149

Постановка проблеми. «В країні людей з інвалідністю стає дедалі більше». Такі і схожі вислови ширяться серед експертів і експерток безбар'єрного простору. В Україні щороку зростає кількість дітей з інвалідністю. За даними Державної служби статистики України, станом на 1 січня 2020 року приблизно 6% населення, або 2,7 млн особам (з них 160 тисяч дітей), встановили «інвалідність». Кількість дітей з особливими потребами також зростає: 32 686 у 2021-2022 роках, 33 861 у 2022-2023 роках та 40 354 у 2023-2024 роках (ООН, 2021). У післявоєнний період кількість постраждалих від військової агресії, окрім дітей, збільшиться в рази, тому державні та місцеві органи влади, громадські організації та бізнес й інші фахівці повинні докласти багато зусиль у покращенні безбар'єрності в громадах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Потужним поштовхом у

популяризації теми безбар'єрності є проєкт Першої Леді України – Олени Зеленської та громадської організації «Безбар'єрність». Завдяки якому був розроблений довідник про безбар'єрність. Також активним наданням актуального архітектурного оновлення є «Альбом безбар'єрних рішень» від урбан-бюро Big City Lab, що спеціалізується на розвитку міст та територій.

Подібне питання розглядали вчені країн Європи та Північної Америки, де визначили безбар'єрні фактори для комфортного проживання та пересування особам з інвалідністю. Завдяки цим розробкам міста країн цих континентів займають найкращі позиції серед безбар'єрності.

Метою статті є визначення поняття безбар'єрності та надання рекомендації в облаштуванні безбар'єрного простору для маломобільних осіб в громадах. Так як у післявоєнний період існуватиме велика частина руйнації території громад, що унеможливило пересування жителів, а тим паче додасть проблем у доступності маломобільних осіб до об'єктів туристичного значення. Тому надання певних рекомендацій у покращенні безбар'єрного простору в громадах з мінімальними витратами є актуальністю даної статті.

Виклад основного матеріалу. Кожна людина має право на фізичну доступність до бажаного простору, транспорту чи будівлі. Завдяки повномасштабній війні багато людей втратили свої домівки, бо ті виявилися зруйнованими та непридатними для житла. Загальна сума задокументованих збитків щодо житлової та нежитлової нерухомості на кінець 2022 року складала понад \$127 млрд. Так як війна триває вже третій рік, то сума збитків безумовно збільшилася (Київський Інститут Економіки, 2022). У воєнний час збільшується кількість вимушених переселенців. А внаслідок бойових дій збільшується і кількість маломобільних людей.

Багато інфраструктури українських громад постраждали, а ті, що знаходяться під окупацією та на лінії фронту руйнуються кожен хвилину. Завдяки цьому знищено доступність та безбар'єрність інфраструктур, що допомагали маломобільним верстам населення діставатися до потрібних місць. Час не стоїть на місці, тому місцевому самоврядуванню потрібно вже зараз розроблювати плани щодо розвитку туристичної складової їхніх громад (Лісовська, 2023).

Вивчивши різні наукові визначення щодо безбар'єрності, ми визначили його наступним чином. Безбар'єрність складається з двох частин, по-перше – це мораль та філософія людей, що допомагають зрозуміти важливість рівних можливостей, прав у всіх сферах життєдіяльності. А по-друге – це створення фізичного простору для безперешкодного пересування усіх категорій населення по населеному пункту.

Тому для представників маломобільних груп залишається актуальною темою доступність інфраструктури громад, де вони проживають. Однак для досягнення безбар'єрності, окрім доступності, потребується організація універсального дизайну об'єктів вуличної, транспортної, житлової та інших видів інфраструктури.

Поняття «доступність» і «універсальний дизайн» схожі зі загальної точки зору. Однак різницею є те, що універсальний дизайн, що визначений, як намагання досягти максимально ідеальних умов для всіх категорій населення, охоплює доступність, але не всі моменти є універсальними.

Прикладом може бути шрифт Брайля. Цей фактор є важливим елементом доступу до інформації для людей з порушенням зору. Однак його не можна використовувати як єдиний засіб отримання інформації. Тому треба забезпечити гнучкість у способах подання інформації для певних верств населення (Big City Lab, 2023).

Щоб забезпечити простір універсальністю, то потрібно:

1) зробити відповідний дизайн інфраструктури, щоб кожен міг чітко зрозуміти її

призначення та доступність;

2) забезпечити можливість використання простору та об'єктів інфраструктури без додаткових адаптивних елементів;

3) зменшити повсякденні перешкодні моменти всім категоріям населення (Big City Lab, 2023).

Для представників громад, як додаткової допомоги, бажано дотримуватися наступних принципів:

1) Рівноправне використання – зміни, які будуть зручними і безперешкодними для всіх користувачів простору. Наприклад, пониження бордюру – один з прикладів для людей, що переміщуються на кріслах колісних, чи батьків, що перевозять дитину в дитячому візочку.

2) Гнучкість – використання простору різними категоріями людей – за віком, зростом, фізичними можливостями тощо. Наприклад, дублювання сходів, що зручно для людей, що переміщаються з валізами, та людей з опорно-руховою інвалідністю, яким важливий не перепад простору.

3) Просте використання – користування об'єктом простору має бути зрозумілим людям незалежно від віку, знання мови, чи фізичних можливостей. Наприклад, кнопка виклику ліфта повинна мати елементи шрифту Брайля та дублікат для людей меншого зросту чи людей на кріслах колісних, щоб можна було легко викликати ліфт на потрібний поверх будівлі.

4) Сприймання інформації – надання користувачам інформації в будь-який спосіб: візуальний, вербальний або тактильний способи. Тактильні карти у контрастних кольорах, із великим шрифтом, написаний розбірливо корисні для осіб з вадами зору та людей похилого віку.

5) Запобігання помилкам. Конструкція повинна зменшити негативні наслідки випадкових та ненавмисних дій. Контрастне тактильне попередження та контрастні перша та остання сходинки допомагають зорієнтуватися на зміні висот для людей з вадами зору і для тих, хто фізично втопився.

6) Зменшення фізичних зусиль. Відсутність потреби для надмірних зусиль у пересуванні, щоб ефективно та комфортно користуватися інклюзивним об'єктом. Сенсорний екран не потребує зусиль і працює, коли потрібен.

7) Належні висота та розмір підходів і під'їздів, не зважаючи на мобільність і стан користувача. Забезпечення потрібного розміру для комфортного користування людьми, незалежно від зросту та статури. Урахування мобільності користувача та можливості користування допоміжними засобами. Таблички з описом експонатів у закладах культури дає змогу користуватися і дітям, і людям на кріслах колісних (Big City Lab, 2023).

Доступ до об'єктів інфраструктури передбачає чіткі законодавчі норми, затверджені органами державної влади, які регулюватимуть проєктування простору так, щоб ним могли користуватися різні маломобільні групи населення, а також населення в цілому. У ці норми мають входити розміри та інші характеристики, які можна виміряти. Наприклад, придверний піддон. Він збирає залишки бруду та є тактильним сигналом для осіб, що користуються тростиною. Має бути врівень з поверхнею, на якій вмонтований та мати нормативні чарунки не більше 0,015 м (якщо вони є) (Big City Lab, 2023).

Для інших категорій населення цей елемент може бути допоміжним засобом для видалення бруду зі взуття.

З-під безбар'єрності випливає інклюзивний туризм. Інклюзивний туризм для дітей з інвалідністю – процес розвитку туризму, який збільшує доступність туристичних територій для дітей з інвалідністю, у вигляді пристосування об'єктів

інфраструктури для туристського показу до розвитку культурних, соціальних і фізичних потреб (Сидорук, Матвійчук, Л. та Матвійчук, Н., 2020).

Інклюзивний туризм відрізняється наступним чином:

1) Інклюзивний туризм зацікавлений у доступі до споживання та продуктивності туризму для всіх категорій населення з особливими потребами;

2) Інклюзивний туризм зосереджується на економічному та соціальному залученні всіх категорій населення з особливими потребами;

3) Інклюзивний туризм зосереджується в розширенні залучення не тільки споживачів, а й організаторів і розробників проєктів доступного туризму;

4) Інклюзивний туризм зацікавлений не тільки в розвитку громади, а й у всіх можливих масштабах і формах туризму, у тому числі державного та національного рівнів;

5) Інклюзивний туризм акцентує увагу не на навколишньому середовищі, а на розвитку стосунків між споживачами та організаторами (Scheuyvens & Biddulp, 2017).

В Україні громади мають залучати людей з інвалідністю та осіб, що їх супроводжують, у зібраннях місцевого самоврядування. Потрібно, щоб такі представники громади відчували її підтримку, що їхні бажання щодо відпочинку були почуті. Для розвитку цієї сфери туризму потрібні не лише архітектурні інклюзивні оновлення, але й комунікації з представниками влади чи іноземними донорами.

На початку потрібно зібрати інформацію про маршрут та місце призначення. Із цим можуть допомогти туристичні компанії, які є основною ланкою сполучення між клієнтом і постачальником туристичних послуг (Слатвінська, 2020).

Обов'язковим пунктом для розгляду є безпека. Під час та / або після війни обов'язковим є швидкий і доступний спуск до бомбосховища, щоб люди з інвалідністю могли безпечно дістатися до нього. Найкращим варіантом буде побудова такого бомбосховища під закладом культури або невеликі споруди, які захищають від уламків ракет та / або БПЛА (Лісовська, 2023).

Також має бути узгоджена кооперація з представниками сфери реклами, які будуть розповсюджувати інформацію щодо можливої подорожі чи екскурсії. Одним із елементів приваблення можуть бути вебінари / презентації / «живі бібліотеки» / зустрічі онлайн чи офлайн, прес-тури, інформаційні таблиці-вказівники, реклама у ЗМІ та на Web-ресурсах (Лісовська, 2023).

Основними факторами організації безбар'єрності для людей з інвалідністю в громаді є наступне:

1) люди з інвалідністю мають продовжувати жити у своєму середовищі і вести, за необхідної підтримки, звичайний спосіб життя;

2) люди з інвалідністю мають брати участь в ухваленні рішень на всіх рівнях (державному і місцевому), що стосуються як загальних справ, так і всіх справ, які мають для них особливе значення;

3) люди з інвалідністю повинні отримувати необхідну допомогу в межах звичайних систем освіти, охорони здоров'я, соціальних служб тощо;

4) люди з інвалідністю мають брати активну участь у загальному соціальному й економічному розвитку суспільства, а їхні потреби повинні враховуватися у національних, регіональних і районних планах розвитку (Слатвінська, 2020).

Концепція доступного туристичного регіону повинна включати зручності, інфраструктуру та транспорт для створення доступної, різноманітної та сприятливої обстановки; реконструкцію автомобільних шляхів на території туристичного пункту (Мельник, О., Мельник, Н., Мельник, А. та Качаровський, 2020).

Потрібно слідкувати за тим, щоб туристичні об'єкти, які не мають доступного автомобільного маршруту, відповідного довкілля та зв'язку з іншими туристичними

об'єктами, не рекламувалися, як доступні для людей з інвалідністю (Слатвінська Л. А., 2020).

А також модернізувати та розширити мережі туристичних об'єктів (реконструкція наявних об'єктів, належний стан території, місць зупинок для туристів, побудова нових туристичних атракцій) (Мельник, О., Мельник, Н., Мельник, А. та Качаровський, 2020).

Потрібною є підготовка технічної інфраструктури та навчання працівників до прийому інших категорій населення, окрім цього потрібний ребрендинг мережі закладів розміщення, харчування, розваг і оновлення об'єктів туристичного та культурного значення (Мельник, О., Мельник, Н., Мельник, А. та Качаровський, 2020).

Задоволення туристичних потреб для маломобільної категорії населення – не просте завдання. Самотужки подолати ці перешкоди не може ні туристична компанія, ні місце розміщення, ні екскурсоводи, ні соціальні працівники. Тему доступності та її реалізацію слід пропагувати комплексно. Лише в цьому випадку люди з інвалідністю будуть мати змогу подорожувати (Слатвінська Л. А., 2020). А також необхідний пошук нових джерел фінансування (кошти державного та місцевого «бюджетів розвитку», участь у грантових проектах, бізнес-плани для фінансових інституцій) (Мельник, О., Мельник, Н., Мельник, А. та Качаровський, 2020).

Якщо органи місцевого самоврядування передбачають для проекту купівлю дорогого обладнання, будівництво та реконструкцію об'єктів інфраструктури, вони можуть подавати заявки для проходження конкурсу на рівні області, регіону, країни і міжнародному рівні (Міністерство соціальної політики, 2019).

Для збільшення рентабельності безбар'єрного туризму в громаді можуть вплинути податкові пільги для підприємців готельно-ресторанного бізнесу та директорів закладів культури, зокрема тих, що пропагують інклюзивний туризм. Для забезпечення привабливості можна встановити ставку приблизно 5-10%, що не вплине на бюджетний збиток, а навпаки буде наповнювати його за допомогою інвестицій (Кравцова, 2016).

Проте розвиток інклюзивного туризму може суперечити системі захисту й збереження культурно-історичної спадщини людства. Із одного боку, інклюзивність вимагає облаштовувати заклади історії та культури — музеї, театри, палаци тощо — обладнанням для безперешкодного доступу маломобільним туристам, але з іншого боку, таке оновлення може порушити автентичність, частіше за все, саме природних туристичних об'єктів (Миронов Ю. Б., Топорницька М. Я., 2019).

Залучення волонтерів для роботи, які готові допомогти в розвитку інклюзії у громаді, дозволяє принаймні створити можливість для інтегрованого середовища (Ушкал, 2015).

Для успішної реалізації інклюзії бажано, щоб більшість працівників мали навички роботи з людьми з інвалідністю. Однією з передумов є перегляд освітніх програм, тренінгів для підготовки фахівців і підвищення їхньої кваліфікації і обізнаності. А також необхідне інформування про особливості роботи з маломобільними категоріями населення (Угоднікова, 2019).

Органи державної влади та місцевого самоврядування повинні створювати нормативно-правову базу відповідно до міжнародного законодавства, а також відповідні інституції, сприяти розвитку громадських організацій у цій сфері, забезпечити належний матеріальний та фінансовий рівень соціального захисту осіб з інвалідністю, розширювати та вдосконалювати перелік соціальних послуг та активно сприяти соціальній реабілітації осіб.

Проблеми осіб з інвалідністю певною мірою пов'язані не лише з їхніми фізичними та віковими особливостями, але й з підходом держави до підтримки цієї

категорії людей. Незважаючи на те, що в сучасних умовах держава намагається відійти від патерналістської моделі суспільства та систем допомоги, відгомони раніше встановлених норм все ще відображаються як у державній політиці, так і в суспільних настроях (Лісовська, 2023).

Задовольнити туристичні потреби не просто, які би часи не були. Самостійно подолати труднощі в розробці чи організації неможливо, тому важливо долучати різних спеціалістів та/або волонтерів – від медичних працівників до будівельників – та виконувати роботу комплексно (Лісовська, 2023).

Висновки. По-перше, визначено напрями розвитку безбар'єрності і інклюзивного туризму в громадах, які включають сферу місцевого законодавства, фінансування та залучення жителів громади. По-друге, описано створення універсальності об'єктів пересування та розміщення для маломобільних категорій населення, а також для зручного використання людей без інвалідності.

Перспективи подальшого вивчення. Вирішення викладеної проблеми потребує комплексних досліджень, які можуть бути реалізовані завдяки аналізу базових потреб осіб з інвалідністю, бар'єрів та принципів універсального проєктування, а також подальше архітектурне втручання для реалізації доступу маломобільної категорії населення до об'єктів пересування та розміщення.

Бібліографічний список

- Київський Інститут Економіки, 2022. *Загальна сума збитків, завдана інфраструктурі України, складає понад \$127 млрд*. Звіт KSE Institute станом на вересень 2022 року. [онлайн]. Доступно: < <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-zbitkiv-zavdana-infrastrukturі-ukrayini-skladaye-ponad-127-mlrd-zvit-kse-institute-stanom-na-veresen-2022-roku/> > [Дата звернення 20 лютого 2024].
- Кравцова, А. В., 2016. Модель державно-приватного партнерства в сфері українського туризму. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі (серія «Економічні науки»)*, 1 (72), с. 70-76.
- Лісовська А. М., 2023. Сучасні перспективи розвитку інклюзивного туризму в Україні. *Актуальні дослідження в соціальній сфері* : матеріали двадцять другої міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 17 листопада 2023 р.); гол. ред. В. В. Корнєшук. Одеса : ФОП Бондаренко М. О., с. 18-19.
- Мельник, О. В., Мельник, Н. В., Мельник, А. В. та Качаровський, Р. Є., 2020. Рекреаційно-туристичний потенціал Павлівської ОТГ Іваничівського району Волинської області. *Індустрія туризму й сфера гостинності в Україні та світі : сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку* : матеріали II міжнародної науково-практичної конференції з нагоди 80-річчя Волинського національного університету імені Лесі Українки (м. Луцьк, 28 жовтня 2020 р.); Л. В. Ільїн (ред.) Луцьк : ПП Іванюк. с. 76-80. [онлайн]. Доступно: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/33030/1/П%20Міжнародна%20конференція_Індустрія%20туризму%20й%20сфера%20гостинності%20в%20україні%20та%20світі_Луцьк_28_жовтня_2020_p..pdf> [Дата звернення 20 лютого 2024].
- Миронов, Ю. Б. та Топорницька, М. Я., 2019. Проблеми розвитку інклюзивного туризму в Україні. *Туристичний бізнес та екзистенційний пошук особистості* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 3-4 квітня 2019 р.). Харків : ХДАК. с. 22-24. [онлайн]. Доступно: <https://tourlib.net/statti_ukr/myronov30.htm> [Дата звернення 20 лютого 2024].
- Міністерство соціальної політики, 2019. *Методичні рекомендації щодо впровадження інтегрованої системи соціального захисту* : наказ від 25.02.2019 №282.

- [онлайн]. Доступно: <<https://www.msp.gov.ua/files/deinst/metod/282.pdf>> [Дата звернення 20 лютого 2024].
- ООН, 2021. *Аналітична довідка ООН Про інвалідність*. [онлайн]. Доступно: <https://ukraine.un.org/sites/default/files/2021-12/UN%20Policy%20Paper%20on%20Disability_UKR.pdf> [Дата звернення 20 лютого 2024].
- Сидорук С. В., Матвійчук Л. Ю., Матвійчук Н. М., 2020. Організація туристично-рекреаційних подорожей для інклюзивних туристів. *Інноваційні технології в готельно-ресторанному бізнесі* : матеріали IX Всеукраїнської науково-практичної конференції «Інноваційні технології в готельно-ресторанному бізнесі» (Київ, 19-20 травня). Київ : НУХТ. [онлайн]. Доступно: <<https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/17782/1/%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8.pdf>> [Дата звернення 20 лютого 2024].
- Слатвінська, Л. А., 2020. Перспективи розвитку інклюзивного туризму в Україні. *Державне управління : удосконалення та розвиток*, 5. [онлайн]. Доступно: <<http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1684>> [Дата звернення 20 лютого 2024].
- Угоднікова, О. І., 2019. Перспективи реалізації державної політики у розвитку інклюзивного туризму. *Аспекти публічного управління*, 7(1-2), с. 37-42. [онлайн]. Доступно: <<https://web.archive.org/web/20201125215736/https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/download/480/470/>> [Дата звернення 20 лютого 2024].
- Ушкал, Т. О., 2015. Співпраця громадської організації з волонтерами ВНЗ. *Корекційно-реабілітаційна діяльність: стратегії розвитку у національному та світовому вимірі* : матеріали Міжнародного конгресу зі спеціальної педагогіки, психології та реабілітації (15–16 жовтня 2015 року, м. Суми) Частина I. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, с. 127-128. [онлайн]. Доступно: <<https://library.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/04/Korekciyno-reabilitaciyna.pdf>> [Дата звернення 20 лютого 2024].
- Big City Lab, 2023. *Альбом безбар'єрних рішень. Посібник для проєктувальників та архітекторів публічного простору*.
- Scheyvens, R. & Biddulp, R., 2017. Inclusive tourism development. *Tourism Geographies*, 20(1), pp. 1-21. [онлайн]. Доступно: <https://www.researchgate.net/publication/320658840_Inclusive_tourism_development> [Дата звернення 20 лютого 2024].

References

- Big City Lab, 2023. *Albom bezbaryernih rishen. Posibnyk dlya proyektuvalnykiv ta arhitektoriv publichnoho prostoru*. (in Ukrainian).
- Kravtsova, A. V., 2016. Model derzhavno-pryvatnoho partnerstva v sferi ukrayinskoho turyzmu [Model of public-private partnership in the field of Ukrainian tourism]. *Naukovyy visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli (seriya "Ekonomichni nauky")*, 1 (72), pp. 70-76. (in Ukrainian).
- Kyivskyi Istitut Ekonomiky, 2022. Zahalna suma zbytkiv, zavdana infrastrukturi Ukrainy, skladaye ponad \$127 milyardiv – zvit KSE Institute stanom na veresen 2022 roku. [The total amount of damage caused to the infrastructure of Ukraine is more than \$127 billion — KSE Institute report as of September 2022]. [online] Available at: <<https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-skladaye-ponad-127-mlrd-zvit-kse-institute-stanom-na-veresen-2022-roku/>> [Date of access 20 February 2024]. (in Ukrainian).
- Lisovska, A. M., 2023. Suchacni perspektyvy rozvytku inklyuzyvnoho turyzmu v Ukrayini

- [Modern prospects for the development of inclusive tourism in Ukraine]. *Aktual'ni doslidzhennya v sotsial'niy sferi* : materialy dvadtsyat' druhoyi mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi (m. Odesa, 17 lystopada 2023 r.); Korneschuk (ed.), Odesa : FOP Bondarenko M. O., pp. 18-19. (in Ukrainian).
- Melnyk, O.V., Melnyk, N.V., Melnyk, A.V. and Kacharovskiy, R.Ye., 2020. Rekreatsiyno-turystychnyy potentsial Pavlivskoi OTH Ivanychivskoho rayonu Volynskoi oblasti [Recreational and touristic potential of Pavlivska OTG, Ivanychiv district, Volyn region]. *Industriya turyzmu y sfera hostynnosti v Ukraini ta sviti : suchasnyy stan, problemy ta perspektyvy rozvytku* : materialy II mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoi konferentsii z nahodu 80-richya Volynskoho natsionalnoho universytetu Lesi Ukrayinky (m. Lutsk, 28 zhovtnya 2020 r.); L. V. Ilyin. Lutsk (ed.): PP Ivanyuk, pp. 76-80. [online] Available at: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/33030/1/II%20International%20conference_Industry%20tourism%20and%20sphere%20hospitality%20in%20Ukraine%20and%20world_Lutsk_October_28_2020_r..pdf> [Date of access 20 February 2024]. (in Ukrainian).
- Ministry of Social Policy, 2019. Metodychni rekomendatsii schodo vprovadzhennya intehrovanoi systemy sotsialnoho zahystu : nakaz vid 25.02.2019 №282 [Methodological recommendations for the implementation of integrated social protection systems : order No. 282 dated 25.02.2019.]. [online] Available at: <<https://www.msp.gov.ua/files/deinst/metod/282.pdf>> [Date of access 20 February 2024]. (in Ukrainian).
- Myronov, Yu. B. and Topornytska, M. Ya., 2019. Problemy rozvytku inklyuzyvnoho turyzmu v Ukraini [Problems of the development of inclusive tourism in Ukraine]. *Turystychnyy biznes ta ekzystentsiyya poshuk osobystosti* : materialy mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoi konferentsii (m. Kharkiv, 3-4 kvitnya, 2019)/ KhDAK, p. 22-24. [online] Available at: < https://tourlib.net/statti_ukr/myronov30.htm> [Date of access 20 February 2024]. (in Ukrainian).
- Scheyvens, R. & Biddulph, R., 2017. Inclusive tourism development. *Tourism Geographies*, 20 (1), pp. 1-21. [online] Available at: < https://www.researchgate.net/publication/320658840_Inclusive_tourism_development > [Date of access 20 February 2024]. (in English).
- Slatvinska, L. A., 2020. Perspektyvy rozvytku snklyuzuvnoho turyzmu v Ukraini [Prospects for the development of inclusive tourism in Ukraine]. *Derzhavne upravlinnya : udoskonalennya ta rozvytok*, 5. [online] Available at: <<http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1684>> [Date of access 20 February 2024]. (in Ukrainian).
- Sydooruk, S. V., Matviychuk, L. Yu. and Matviychuk, N. M., 2020. Orhanizatsiya turystychno-rekreatsiynykh podorozhey dlya inklyuzyvnykh turystiv. *Innovatsiyni tehnolohii v hotelno-restorannomu biznesi* : materialy IX Vseukrayinskoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Innovatsiyni tehnolohii v hotelno-restorannomu biznesi» (Kyiv, 19-20 travnya). Kyiv: NUHT, [online] Available at: <<https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/17782/1/%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8.pdf>> [Date of access 20 February 2024]. (in Ukrainian).
- Uhodnikova, O. I., 2019. Perspektyvy realizatsii derzhavnoi polityky u rozbytku inklyuzyvnoho turyzmu [Prospects for implementation of state policy in the development of inclusive tourism]. *Aspekty publichnoho upravlinnya*, 7(1-2), pp. 37-42. [online] Available at: <<https://web.archive.org/web/20201125215736/https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/download/480/470/>> [Date of access 20 February 2024]. (in Ukrainian).

United Nations, 2021. *Analitichna dovidka OON. Pro invalidnist. [Analytical report of the UN. About disability]* [online] Available at: <https://ukraine.un.org/sites/default/files/2021-12/UN%20Policy%20Paper%20on%20Disability_UKR.pdf> [Date of access 20 February 2024]. (in Ukrainian).

Ushkal, T. O., 2015. Spivpratsya hromadskoi orhanizatsii z volonteramy VNZ [Cooperation of a public organization with university volunteers]. *Korektsiyno-reabilitatsiyna diyalnist : stratehii rozvytku u natsionalnomu ta svitovomu vymiri : materialy Mizhnarodnoho konhresu zi spetsialnoss pedahohiky, psyholohii ta reabilitatsii* (15-16 zhovtnya 2015 roku, m. Sumy) Chastyna I. Sumy : Vyd-vo SumDPU imeni A. S. Makarenka, pp. 127-128. [online] Available at: <<https://library.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/04/Korektsiyno-reabilitaciyna.pdf>> [Date of access 20 February 2024]. (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редакції: 27.05.2024.

A. Stadnyk

A. Lisovska

ORGANIZATION OF BARRIER-FREE INCLUSIVE TOURISM IN THE COMMUNITY BY LOCAL SELF-GOVERNMENT BODIES

The article is devoted to the problem of organising barrier-free inclusive tourism by local governments during military and post-war actions. The article describes recommendations for the successful creation of barrier-free communities, which can also be a means of distraction from the constant shelling during the war.

The article begins with a diagnosis of the number of people with disabilities in the country and an analysis of the sources that included the developments of the First Lady's project on barrier-free accessibility. The article describes the costs of destroyed infrastructure caused by the hostilities. Thanks to the sources studied, the concept of 'barrier-free' was defined. The concepts of accessible space and universal design are substantiated, and examples are given that distinguish these two concepts. The principles that are desirable for the organisation of barrier-free accessibility in the community are analysed. After understanding the organisation of accessibility, inclusive tourism follows as an opportunity to develop the tourism component of the community and increase its attractiveness. The term 'inclusive tourism' and its main factors, as well as the differences that separate this type of tourism, are substantiated. The negative features of inclusive tourism organisation are described.

Examples of the implementation of barrier-free plans in various areas of local government work are provided, including security, technical and architectural arrangements, discussions of inclusive tourism with representatives of people with disabilities, advertising, and the possibility of profitability. It also highlights the need for training and professional development of employees in the field of barrier-free access. It is stated that the state needs to change its approach to working with people with disabilities. In conclusion, it is determined that the organisation of barrier-free inclusive tourism is impossible without the involvement of various specialists, and therefore requires only comprehensive intervention.

Keywords: barrier-free, universal design, accessibility, inclusion, inclusive tourism